

De Stentor

29 juni 2017

**Kinderwagen van
Herman Gordijn (2002).**
Foto Museum More PR

Mooi van lelijkheid

Expositie - Op 25 mei overleed Herman Gordijn. Museum MORE in Gorssel eert de meester met een overzichtstentoonstelling. Zestig jaar kunstenaarschap geraffineerd samengevat.

MARGARETHA COORNSTRA

'Een beklemmende gewaarwording', zegt artistiek directeur Ype Koopmans over de ziekte en dood van Herman Gordijn. De voorgaande exposant, Johannes Grützke, was al gestorven op 17 mei toen zijn solo-expositie Der Pinsel hat gesprochen ten einde liep. Gordijn overleed acht dagen later; luttele weken voor de opening van Het niet-perfecte is perfect. Meteen stond vast dat deze expositie zou doorgaan, zoals Gordijn zelf had gewild.

Twee belangrijke meesters namen in mei 2017 afscheid van deze aarde. Twee realisten die, ondanks hun stijlverschillen, een principe delen dat je kortweg kunt aanduiden als 'mooi van lelijkheid'. Beiden accentueerden bewust de onesthetische kanten van hun modellen. Niet om de mens belachelijk te maken, integendeel. Uit hun werk spreken eerder inlevingsvermogen en mededogen.

Genadeloos

Dit geldt natuurlijk niet voor Gordijns monumentale portretten van koningin Beatrix of van Miep en Loek Brons. En een doek als Mona met kussen (1977) valt juist op door diep respect en ingehouden emotie. Maar veelal schilderde Gordijn mensen ogenschijnlijk zonder al te veel genade te tonen. Daarmee laadde hij weleens de verdenking op zich een vrouwenhater te zijn, hoewel menige man evenmin de dans ontsprong. Want hij bewonderde mensen die hun onvolmaakte lichaam accepteerden en onbekommerd zichzelf durfden te zijn. Daarom komt de bekende Hoer met cycloam (1959), hoe onflatterend ook, dicht bij een lofzang dan een karikatuur.

PRIVEFOTO

Conservator Yvette van der Zande heeft een genuanceerde expositie samengesteld en ingericht. In diverse technieken, olieverf, potlood, houtskool, ets en houtsnede, biedt MORE een nieuwe kijk op de persoonlijkheid van deze society-schilder, met zijn vorsende blauwe ogen en ietwat afstandelijk optreden.

Zelf heeft Van der Zande overigens het contact met Gordijn als 'prettig en warm' ervaren. Hij volgde de voorbereidingen nauwgezet en werkte nog zoveel mogelijk aan zijn laatste doek De Wallen, dat hij uiteindelijk in goed vertrouwen uit handen gaf. Het resultaat is een schilderij dat niet onvoltooid oogt, al kun je bij nadere beschouwing constateren dat bijvoorbeeld de draperieën nog niet 'af' zijn. Wel heeft hij nog de opmaak van de catalogus gezien: „En ook daar bemoeide hij zich mee”, zegt Ype Koopmans.

Tegenover de zachte, soms Paul Citroen-achtige portretten op papier staat het Amsterdam-project (1992-1997) waarin Gordijn zijn haat-liefdeverhouding met de stad bezingt. Grimmig en grotesk à la Jheronimus Bosch is de dansende trol bij de brandende tram in de Van Baerlestraat. Op Brouwersgracht zien we hoe een figuur met een kap over het hoofd tientallen baby's met een schepnet uit de gracht hijst. Dat kan als ronduit schokkend worden ervaren. Charon die de zieltjes naar de overkant helpt?

Ik vind het niet goed als je iets op maar één manier kunt interpreteren

Volgens de catalogustekst zag Annemarie de Wildt, curator van het Amsterdam Museum, geen baby's maar poppen die op hun beurt weer de geaborteerde foetussen verbeeldden, verweesd ronddobberend in de grachten die eeuwenlang als riolen dienden.

„Herman Gordijn is ooit meegevaren met een vuilnisboot”, zegt kunsthistoricus Feico Hoekstra, die het leeuwendeel van de catalogustekst schreef. „Hij zag in de grachten condooms voorbijrijven. Maar dat is alleen een aanleiding.”

Hoekstra benadrukt dat Gordijn vooraf geen uitgewerkte plannen maakte. Tijdens het schilderproces ontstonden allerlei ideeën, vaak ter wille van de compositie. Ook de betekenis raakte onderweg verwijderd van het uitgangspunt. En dan hebben we het nog niet over de individuele associaties van het publiek.

Beatrixkapsel

Frappante voorbeelden hiervan doen zich ter plekke voor. Om bij mezelf te blijven: de Leidsegracht, waarin twee naakte zwangere vrouwenlichamen drijven, maakt op mij een vredige indruk, terwijl de aanleiding een tv-reportage was over de oorlog in voormalig Joegoslavië.

Hartverscheurend, hoe dan ook, is Kinderwagen. Bij mij roept het een beeld op van drie volwassenen, wanhopig terugverlangend naar jeugd en vruchtbaarheid. De bezoeker naast mij ziet vooral de ontzetting om wat daar in die kinderwagen ligt. Samen vragen

we ons af: heeft die oudere vrouw links, met de handen voor haar gezicht geslagen, nu een Beatrixkapsel?

Gelukkig mogen we van Herman Gordijn alles naar believen duiden, sterker nog: „Ik vind het niet goed als je iets op maar één manier kunt interpreteren“, zei hij in 1997. Zelf bleef hij terughoudend over interpretaties. Natuurlijk, bepaalde thema's keren terug: prostitutie, hypocrisie, lichamelijk verval, dood. Maar zijn gehele oeuvre is ten diepste een levenslang zelfonderzoek.

Te zien t/m 1 oktober. museummoo.nl